

**การประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปา
กรณีศึกษาเขตบางรักและเขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร**
**Environmental Standards and Safety Assessment of Spa Businesses:
A Case Study in Bangrak and Wattana District, Bangkok**

ปัญจิปัทธกร บุญพร้อม¹ เพชรวัลย์ ถิระวงษ์พงศ์¹ และวชิระ สิงหะคเชนทร์²

¹คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร 10220

²คณะสาธารณสุขศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ วิทยาลัยนครราชสีมา วิทยาการกรุงเทพฯ กรุงเทพมหานคร 10300

*E-mail:lloo_ve@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปา กรณีศึกษาเขตบางรักและเขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยตามแบบการประเมินมาตรฐานสถานประกอบการสปา โดยการวิจัยแบบสำรวจ เก็บข้อมูลแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ สถานประกอบการธุรกิจสปาในพื้นที่เขตบางรักและวัฒนาจำนวน 50 และ 28 สถานบริการ ตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า สถานประกอบการธุรกิจสปาในพื้นที่เขตบางรักและวัฒนา ผ่านการประเมินมาตรฐานและความปลอดภัยของสถานประกอบการธุรกิจสปา ร้อยละ 56.0 และ ร้อยละ 53.6 แต่ละเขต ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบเกณฑ์การตรวจสถานประกอบการสปา จำแนกตามพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา ตามมาตรฐานความปลอดภัยในสถานประกอบการ ทั้ง 5 ด้าน พบว่า ด้านลักษณะโดยทั่วไป ด้านผู้ดำเนินการ ด้านผู้ให้บริการ ด้านมาตรฐานการบริการ ด้านมาตรฐานและความปลอดภัย ในธุรกิจสปาในเขตที่ศึกษาทั้งสองเขต มีค่าเฉลี่ยของคะแนน ไม่ต่างกันในทุกด้านที่ศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} > 0.05$) ผลที่ได้จากงานวิจัยนี้ สามารถนำไปเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนามาตรฐานและความปลอดภัยของสถานประกอบการธุรกิจสปาต่อไป

คำสำคัญ: ธุรกิจสปา ความปลอดภัย การประเมินมาตรฐาน สิ่งแวดล้อม

Abstract

The purpose of this study was to assess and compare the environment standards and Safety of spa businesses in Bangrak and Wattana districts in Bangkok. This study used purposive sampling to select 50 businesses in Bangrak and 28 in Wattana. This study was method survey and gather data by specific example. The study found that there were five general safety features, the operator, service provider, standard of service, Example group was spa establishments in Bangrak and Wattana districts amount 50 and 28 respectively after experiment found all of spa establishments in 2 districts passed evaluated criterion safety standard quantity and after compared all sides in study districts found there are not difference at all by statistically significant. The two areas were effective and not different ($p\text{-value} > 0.05$) and It is anticipated that the findings of this study will help develop knowledge and safety standards of spa establishments.

Keywords: Spa: Safety: Standard-based assessment: Environment

1. บทนำ

เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางสังคม และการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสปาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร [1] พบว่าธุรกิจสปาส่วนใหญ่จะสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการปรับมาตรฐานคุณภาพของธุรกิจสปาไทยให้เป็นที่ยอมรับตามหลักสากล สร้างกลยุทธ์ที่สำคัญเพื่อส่งเสริมและขยายสาขาของตนเอง ทั้งในด้านตัวผลิตภัณฑ์ไทย รวมไปถึงของตกแต่ง อุปกรณ์และเครื่องใช้ เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพภายในสถานประกอบการสปา ทั้งนี้การสร้างกลยุทธ์เหล่านี้จะต้องมีความพร้อมและคุณสมบัติสอดคล้องตามเงื่อนไขที่กำหนด

ปัจจุบันธุรกิจสปาไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จะมีการเสนอขายในรูปแบบต่างๆ ประกอบด้วยทำเลที่ตั้งของร้าน คุณภาพการให้บริการ ความสามารถของทางร้านที่จะให้บริการได้เพียงพอกับความต้องการของลูกค้าต่อวัน [2] แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นตัวชี้วัดเพียงอย่างเดียว จะต้องมีการตรวจประเมินผลว่าสถานประกอบการธุรกิจสปาต่างๆ มีความพร้อมและคุณสมบัติสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญต่อสถานประกอบการสปา เพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้เป็นที่พึงพอใจและปลอดภัยแก่ผู้มาใช้บริการอย่างไร

จากงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาในเรื่องมาตรฐานของสปามากมายทั้งการสำรวจแห่งชาติของรัฐระบาศาติวิทยาของอเมริกาเกี่ยวกับรายงานการระบาดของโรคที่เกี่ยวข้องกับอ่างน้ำวนในสปา Richard, [4] พบว่า สปา 74 แห่ง จาก 49 รัฐ พบว่ามีผู้ป่วยเป็นโรคผื่นแดงจากการใช้อ่างน้ำวนหรือหนองจำนวน 2 คน สำหรับประเทศไทยจากวิจัยของภคิน รักแตงาม [5] ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสปาในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในรีสอร์ทสปา (Resort/Hotel spa) และ เดย์สปา (Day spa/ Stand-alone spa) ข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของนักท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยว พบว่า ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสปาของทั้ง 3 จังหวัดอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ควรมีการปรับปรุงในเรื่องของความปลอดภัยสำหรับลูกค้า และความปลอดภัยในการดำเนินงาน นอกจากนี้ในงานวิจัยของปวารณา อัจฉริยบุตร [7] ที่ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสปาในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและทำการสนทนากลุ่มย่อยกับสถานประกอบการสปาสำรวจรูปแบบการบริหารสปา เพื่อเป็นประโยชน์แก่สถานประกอบการสปาและสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ดีในการ

วางแผนการบริหารสปาในพื้นที่อันดามัน และหาแนวทางรูปแบบแนวทางการบริหารธุรกิจสปาที่เหมาะสมทั้งในเชิงของพื้นที่ และสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ พบว่า โครงสร้างองค์กรสปามีความแตกต่างกันตามขนาดของธุรกิจ โดยมีตำแหน่งงานที่สำคัญ คือ ผู้จัดการสปานักสุขภาพบำบัด และพนักงานต้อนรับทั้งนี้ส่วนใหญ่ในการพัฒนาบุคลากรมักจะใช้วิธีการฝึกในหน่วยงานตนเองโดยเรียนรู้จากหัวหน้างาน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปากรณีศึกษาเขตบางรักและเขตวัฒนา กรุงเทพมหานครขึ้น เพื่อประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปาในเขตบางรักและเขตวัฒนากรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปาในเขตบางรักและเขตวัฒนา โดยผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปาให้ดีขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย

ประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของธุรกิจสปากรณีศึกษาเขตบางรักและเขตวัฒนา ในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยต่างๆ ของสถานประกอบการธุรกิจสปาในเขตบางรักและเขตวัฒนา ด้วยแบบตรวจมาตรฐานสถานประกอบการสปา [6]

2.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างจะเลือกแบบเจาะจง โดยสถานประกอบการธุรกิจสปาอนุญาตให้เข้าไปเก็บข้อมูลและอยู่ในพื้นที่ศึกษา คือในพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ สถานประกอบการสปาในเขตบางรักและเขตวัฒนาจำนวน 78 แห่ง โดยแบ่งเป็นเขตบางรัก 50 แห่ง และเขตวัฒนา 28 แห่ง

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบตรวจมาตรฐานสถานประกอบการสปา ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน [6] ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไป ประกอบด้วยเกณฑ์จำนวน 10 ข้อ
 - ส่วนที่ 2 ผู้ดำเนินการ ประกอบด้วยเกณฑ์จำนวน 6 ข้อ
 - ส่วนที่ 3 ผู้ให้บริการ ประกอบด้วยเกณฑ์จำนวน 2 ข้อ
 - ส่วนที่ 4 มาตรฐานการบริการ ประกอบด้วยเกณฑ์จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 5 ความปลอดภัย ประกอบด้วยเกณฑ์จำนวน 13 ข้อ

2. เกณฑ์การชี้วัด

ในเกณฑ์การชี้วัดในแต่ละด้านต้องผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 80 ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2551 [6]

2.3 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม (t-test) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.05$

3. ผลการวิจัย

3.1 สถานบริการสปาที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้

พบว่าเป็นสถานบริการในพื้นที่เขตบางรัก 50 สถานบริการและเขตวัฒนา 28 สถานบริการ หรือคิดเป็นร้อยละ 64.1 และ 35.9 ของสถานบริการที่ผ่านการตรวจมาตรฐานความปลอดภัย ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของสถานบริการสปาในพื้นที่เขตที่ศึกษา

สถานบริการสปา	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนที่ศึกษาพื้นที่เขต	78	100.0
พื้นที่บางรักจำนวนทั้งหมด	50	64.1
ผ่านการตรวจมาตรฐานความปลอดภัย	28	56.0
ไม่ผ่านการตรวจมาตรฐานความปลอดภัย	22	44
พื้นที่วัฒนาจำนวนทั้งหมด	28	35.9
ผ่านการตรวจมาตรฐานความปลอดภัย	15	53.6
ไม่ผ่านการตรวจมาตรฐานความปลอดภัย	13	46.4
มาตรฐานสถานบริการ จาก 78 สถานบริการ		
ผ่านมาตรฐาน	43	55.1
ไม่ผ่านมาตรฐาน	35	44.9

ผลการวิจัยพบว่า จำนวนสถานบริการที่ทำงานสำรวจทั้งหมด 78 แห่งแบ่งเป็นสถานบริการในพื้นที่เขตบางรัก 50 แห่งและสถานบริการในเขตพื้นที่วัฒนา 28 แห่ง ในภาพรวมพบว่าสถานบริการสปาที่ผ่านและไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานมี 43 และ 35 แห่งคิดเป็นร้อยละ 55.1 และ 44.9 ตามลำดับ โดยสถานบริการสปาในเขตพื้นที่บางรักและวัฒนาที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานมีจำนวน 28 และ 15 แห่งคิดเป็นร้อยละ 56.0 และ 53.6 ตามลำดับโดยทั้ง 2 แห่งจะไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านการป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อร่างกายและสุขภาพและด้านการปฐมพยาบาล ตารางที่ 1

3.2 เกณฑ์การตรวจสถานบริการสปา

3.2.1 ตามเกณฑ์ลักษณะทั่วไปของสถานบริการสปา

ตารางที่ 2 การพิจารณาเกณฑ์การตรวจด้านลักษณะทั่วไปสถานบริการสปาตามมาตรฐานในพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา จำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในลักษณะทั่วไปของสถานประกอบการ (ร้อยละ)

ลักษณะโดยทั่วไป แนวทางพิจารณา	ผลผ่าน	เกณฑ์ชี้วัดผ่าน/ไม่ผ่าน
ผู้ดำเนินการ: มีหนึ่งคนเป็นผู้ควบคุม ดูแลและรับผิดชอบในการดำเนินการสถานประกอบการนั้น โดยมีคุณสมบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข	96.2	ผ่าน
ทำเลที่ตั้ง: อยู่ในทำเลที่เหมาะสม สะดวกปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและไม่อยู่ใกล้ขีดสถานที่สำคัญศาสนา	100.0	ผ่าน
ใช้พื้นที่ประกอบกิจการในอาคารเดียวกันกับการประกอบกิจการอื่น: มีการแบ่งสถานที่ให้ชัดเจนและกิจการอื่นนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการให้บริการในสถานประกอบการนั้น	89.7	ผ่าน
พื้นที่ประกอบกิจการสปา	88.5	ผ่าน
- ไม่อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับสถานบริการ (พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509)	89.5	ผ่าน
- มีป้ายบอกสถานที่ และทางเข้าออกที่สะดวก สะอาด ปลอดภัย	87.5	ผ่าน
การให้บริการของสปาหลายลักษณะรวมอยู่ในอาคารเดียวกัน: มีการแบ่งสัดส่วนให้ชัดเจนมีพื้นที่และลักษณะตามมาตรฐานการให้บริการ	83.3	ผ่าน
พื้นที่สำหรับการประกอบกิจกรรมต่างๆ สำหรับผู้รับบริการ	88.5	ผ่าน
- ห้องอาบน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือ ห้องผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าและตู้เก็บเสื้อผ้า/ของใช้ส่วนตัวที่ถูกต้อง	88.5	ผ่าน
สุขลักษณะโดยแยกชาย/หญิง		
- บริเวณพื้นที่ต้อนรับและบริเวณพักผ่อนหลังการให้บริการเป็นสัดส่วน	88.5	ผ่าน
คะแนนรวมเฉลี่ย 3.33 ± 0.62		

ตามเกณฑ์ชี้วัด (ตารางที่ 2) ในลักษณะทั่วไป โดยอ้างอิงจากเกณฑ์ของสมาคมสปา (2553) ของสถานประกอบการสปาพบว่าทุกข้อในด้านลักษณะทั่วไปผ่านทุกข้อโดยเฉพาะข้อทำเลที่ตั้ง มีความสะดวก ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ด้านผู้ดำเนินการ มีคุณสมบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 96.2 และน้อยที่สุดคือ ด้านการให้บริการของสปาหลายลักษณะรวมอยู่ในอาคารเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 83.3 ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

3.2.2 ตามเกณฑ์ชี้วัดในผู้ดำเนินการในสถานประกอบการ

ตารางที่ 3 การพิจารณาเกณฑ์การตรวจ ด้านผู้ดำเนินการ สถานบริการสปา ตามมาตรฐาน ในพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา จำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในผู้ดำเนินการ ในสถานประกอบการ (ร้อยละ)

ผู้ดำเนินการ/ แนวทางพิจารณา	ผลผ่าน	เกณฑ์ชี้วัดผ่าน/ไม่ผ่าน
คุณสมบัติ: ไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามคุณสมบัติรายละเอียดในประกาศข้อ 4	100.0	ผ่าน
การประเมิน ความรู้ ความสามารถ: ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด	93.6	ผ่าน
การควบคุมดูแลและการให้บริการ: สถานที่ประกอบการ (ตามนโยบายและคู่มือปฏิบัติ)	93.6	ผ่าน
การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการ: อย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง	84.6	ผ่าน

ตารางที่ 3 (ต่อ) การพิจารณาเกณฑ์การตรวจ ด้านผู้ดำเนินการ สถานบริการสปา ตามมาตรฐาน ในพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา จำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในผู้ดำเนินการ ในสถานประกอบการ (ร้อยละ)

ผู้ดำเนินการ/ แนวทางพิจารณา	ผลผ่าน	เกณฑ์ชี้วัดผ่าน/ไม่ผ่าน
การควบคุมดูแลสถานที่: สะอาดเรียบร้อย ปลอดภัย และมีลักษณะอันเหมาะสมแก่การใช้เป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ เป็นเขตปลอดบุหรี่ สุรา การบริการขับร้องเพลงแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงรวมถึงการดูแลไม่ให้มีการกระทำหรือการบริการที่ขัดต่อกฎหมายศีลธรรม และประเพณี	100.0	ผ่าน
การควบคุมและดูแลอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ: ให้ถูกสุขลักษณะและใช้ได้อย่างปลอดภัย แสดงรายงานการควบคุมดูแลการใช้อุปกรณ์และเครื่องใช้ต่างๆ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ของแต่ละประเภท	93.6	ผ่าน
คะแนนรวมเฉลี่ย 5.72 ± 0.58		

จากตารางที่ 3 พบว่า ทุกข้อในด้านผู้ดำเนินการผ่านทุกข้อโดยเฉพาะข้อคุณสมบัติของผู้ดำเนินการเปิดบริการธุรกิจสปาและการควบคุมดูแลสถานที่การให้บริการสปา ผ่านโดยคิดเป็นร้อยละ 100

3.2.3 ตามเกณฑ์ชี้วัดในผู้ให้บริการในสถานประกอบการ

ตารางที่ 4 การพิจารณาเกณฑ์การตรวจผู้ให้บริการสถานบริการสปาตามมาตรฐานในพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา จำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในผู้ให้บริการในสถานประกอบการ (ร้อยละ)

ผู้ให้บริการ/ แนวทางพิจารณา	ผลผ่าน	เกณฑ์ชี้วัดผ่าน/ไม่ผ่าน
การพัฒนาหรืออบรม: สามารถให้บริการตามหน้าที่ให้บริการ	96.2	ผ่าน
- มีหลักฐานแสดงว่าได้ผ่านการอบรมในเรื่องที่ให้บริการนั้นๆ หรือตามรายละเอียดที่คณะกรรมการของสมาคมสปาไทยกำหนด		ผ่าน
- มีกฎระเบียบ ขั้นตอนการทำงานและการปฏิบัติที่ปลอดภัย เหมาะสม	94.9	ผ่าน
- มีเอกสารหรือคู่มือปฏิบัติงานสำหรับพนักงานซึ่งมีการปรับปรุงคู่มืออย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	98.6	ผ่าน
แต่งกายสะอาด เรียบร้อย เหมาะสม	96.2	ผ่าน
- ไม่สวมเครื่องประดับ เล็บมือเล็บเท้าตัดสั้นสะอาด	96.2	ผ่าน
- ไม่บริโภคอาหาร สูบบุหรี่ หรือการกระทำอันน่ารังเกียจในขณะที่ปฏิบัติงาน	96.2	ผ่าน
- ล้างมือก่อนและหลังการให้บริการทุกครั้ง	96.2	ผ่าน
คะแนนรวมเฉลี่ย 1.92 ± 0.27		

ผลการวิจัยพบว่าทุกข้อในด้านผู้ให้บริการผ่านหมด โดยข้อที่มีคะแนนมากที่สุดคือการพัฒนาหรืออบรม มีเอกสารหรือคู่มือปฏิบัติงานสำหรับพนักงานซึ่งมีการปรับปรุงคู่มืออย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ได้ร้อยละ 98.6 รองลงมาคือการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย เหมาะสม ในทุกข้อ มีคะแนนเท่ากันคือร้อยละ 96.2 และน้อยที่สุดคือ

การมีกฎระเบียบ ขั้นตอนการทำงานและการปฏิบัติที่ปลอดภัยและเหมาะสม ร้อยละ 94.9 (ตารางที่ 4)

3.2.4 เกณฑ์ชี้วัดในมาตรฐานการบริการในสถานประกอบการ

ตารางที่ 5 ผลการพิจารณาเกณฑ์การตรวจมาตรฐานการบริการสถานบริการสปาตามมาตรฐานในพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนาจำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในมาตรฐานการบริการในสถานประกอบการ

มาตรฐานการบริการ/ แนวทางพิจารณา	ผลผ่าน	เกณฑ์ชี้วัด
การกำหนดราคา: มีการจัดทำเอกสารประกาศการแจ้งรายการ คำนะนำการใช้บริการและอัตราค่าบริการที่ชัดเจนสำหรับประชาชนผู้มีผู้สนใจบริการ ได้รับทราบ โดยอัตราที่มีอยู่ในรายการที่ประกาศ จะต้องแจ้งให้ทราบก่อนการให้บริการ	100.0	ผ่าน
กำหนดการจัดบริการให้สอดคล้องกับ จริยธรรมและศีลธรรม	100.0	ผ่าน
- ไม่มีการค้าประเวณีของพนักงานผู้ให้บริการทั้งในและนอกสถานประกอบการ	100.0	ผ่าน
- เวลาปิดไม่เกิน 22.00 น.	100.0	ผ่าน
- มีผู้บริการเหมาะสมกับผู้รับบริการตาม วัฒนธรรมและประเพณี เช่น ชายกับชาย หญิงกับหญิง	100.0	ผ่าน
- ไม่จัดให้มีการประกอบโรคศิลปะ หรืออุปกรณ์เครื่องมือแพทย์	100.0	ผ่าน
- ไม่จัดให้มีการเลือกตัวพนักงานผู้ให้บริการเป็นรายบุคคล	100.0	ผ่าน
- ไม่จัดให้มีการจำหน่ายสุรายาเสพติดวันแต่เครื่องดื่มทั่วไป และสมุนไพรเพื่อสุขภาพ	100.0	ผ่าน
- ไม่จัดให้มีการละเล่นสันทนาการ ดนตรีหรือการพนันในสถานประกอบการ	100.0	ผ่าน
คะแนนรวมเฉลี่ย 2.00 (sd = 0.00)		

จากการศึกษาพบว่า ทุกข้อในด้านมาตรฐานการบริการผ่านหมดทุกข้อทั้งหัวข้อการกำหนดราคาและกำหนดการจัดบริการให้สอดคล้องกับ จริยธรรมและศีลธรรมได้แก่ ไม่มีการค้าประเวณีของพนักงานผู้ให้บริการทั้งในและนอกสถานประกอบการ ไม่จัดให้มีการเลือกตัวพนักงานผู้ให้บริการเป็นรายบุคคล เวลาปิดไม่เกิน 22.00 น. เป็นต้น ซึ่งในทุกๆข้อผ่านเกณฑ์การประเมินคิดเป็นร้อยละ 100 ทุกข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

3.2.5 ตามเกณฑ์ชี้วัดในมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานประกอบการ

ตารางที่ 6 ผลการพิจารณาเกณฑ์การตรวจ มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยสถานบริการสปาตามมาตรฐานในพื้นที่เขต บางรักและเขตวัฒนาจำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในมาตรฐานความปลอดภัยในสถานประกอบการ (ร้อยละ)

มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย แนวทางพิจารณา	ผ่าน	เกณฑ์ชี้วัด (ผ่าน/ไม่ผ่าน)
การปฐมพยาบาล: จัดให้มีชุดปฐมพยาบาลและพร้อมใช้งานตลอดที่มีการให้บริการ	57.7	ไม่ผ่าน
การป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อร่างกายและสุขภาพ	76.9	ไม่ผ่าน
- จัดให้มีป้ายข้อความสำหรับสื่อให้ผู้รับบริการได้รับทราบถึงความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อร่างกายและสุขภาพ	76.9	ไม่ผ่าน
- มีผู้ดูแลด้านความปลอดภัยที่ผ่านการอบรมด้านความปลอดภัยในการทำงาน	76.9	ไม่ผ่าน
- มีมาตรฐานการป้องกันการแพ้สารเคมีและวิธีแก้ไข	89.7	ผ่าน
- อุปกรณ์อื่นๆ ต้องติดตั้งระบบป้องกันอุบัติเหตุและคำแนะนำการใช้อย่างปลอดภัย	84.6	ผ่าน
วัตถุอันตราย และผลิตภัณฑ์	100.0	ผ่าน
- คัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในที่ผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดเก็บอย่างเหมาะสม	100.0	ผ่าน
- ให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ใช้แก่ผู้รับบริการในรูปแบบต่างๆ	100.0	ผ่าน

ตารางที่ 6 (ต่อ) ผลการพิจารณาเกณฑ์การตรวจ มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยสถานบริการสปาตามมาตรฐานในพื้นที่เขต บางรักและเขตวัฒนาจำแนกตามเกณฑ์ชี้วัดในมาตรฐานความปลอดภัยในสถานประกอบการ (ร้อยละ)

มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย แนวทางพิจารณา	ผ่าน	เกณฑ์ชี้วัด (ผ่าน/ไม่ผ่าน)
- ควบคุมอายุการใช้งานของวัตุดิบและผลิตภัณฑ์	100.0	ผ่าน
การให้บริการครอบคลุม ร้อน อบไอน้ำ อ่างน้ำวน: มีบุคลากรที่มีความรู้ในการใช้อุปกรณ์รับผิดชอบต่ออุปกรณ์และตรวจตราดูแลการใช้	100.0	ผ่าน
การควบคุมเวลาการใช้อุปกรณ์: มีนาฬิกาที่สามารถมองเห็น อ่านเวลาได้โดยง่ายจากจุดที่กำลังใช้บริการ	53.8	ไม่ผ่าน
ระบบป้องกันภัยฉุกเฉิน	53.8	ไม่ผ่าน
- มีระบบฉุกเฉินสำหรับบริการ ซึ่งสามารถหยุดการทำงานของอุปกรณ์ โดยอัตโนมัติทันทีที่เกิดอันตราย	53.8	ไม่ผ่าน
- มีระบบป้องกันอัคคีภัยได้มาตรฐานเป็นไปตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาคารและผังแสดงทางหนีไฟที่มองเห็นชัดเจน	55.1	ไม่ผ่าน
การควบคุมอุณหภูมิ: มีเครื่องวัดอุณหภูมิและควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ในสภาวะที่ปลอดภัยสำหรับผู้ใช้บริการตลอดเวลา	53.8	ไม่ผ่าน
คัดกรองผู้ใช้บริการ: มีระบบคัดกรองผู้ใช้บริการที่อาจมีความเสี่ยงต่อการเข้าใช้บริการต่างๆ โดยเฉพาะต้องไม่อนุญาต สตรีมีครรภ์ ผู้ใช้ยาบางประเภท ผู้ป่วยด้วยโรค	100.0	ผ่าน
การควบคุมคุณภาพน้ำใช้: ควบคุมคุณภาพน้ำใช้ให้มีคุณสมบัติทางกายภาพ เคมี ชีวภาพที่ได้มาตรฐานคุณภาพน้ำใช้	100.0	ผ่าน
ผ้า อุปกรณ์และเครื่องมือทุกชนิด	100.0	ผ่าน
- ภายหลังการใช้งานแล้วต้องทำความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ	100.0	ผ่าน
- การให้บริการที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อต้องผ่านการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ	100.0	ผ่าน
การควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ	100.0	ผ่าน
- บริเวณที่ให้บริการต้องติดตั้งอ่างล้างมือให้สะอาดก่อนการให้บริการทุกครั้ง	100.0	ผ่าน
- ผู้ให้บริการต้องสวมอุปกรณ์ที่ถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อระบบทางเดินหายใจไปสู่ผู้รับบริการทุกครั้ง	100.0	ผ่าน
- มีการดำเนินการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ	100.0	ผ่าน
- มีการรักษาความสะอาดของอุปกรณ์ เช่นถังเก็บน้ำใช้ เครื่องปรับอากาศ หัวก๊อกน้ำและฝักบัวตามหลักสุขาภิบาลอย่างสม่ำเสมอ	100.0	ผ่าน
แสงสว่าง: บริเวณที่ให้บริการควรมีแสงสว่างวัดได้ไม่น้อยกว่า 50 แรงเทียนที่ผิวพื้น	100.0	ผ่าน
การระบายอากาศ		
- ห้องปรับอากาศต้องติดตั้งดูดอากาศ หรือเปิดประตูระบายอากาศอย่างน้อย 1 ชม./ วัน และต้องไม่มีกลิ่นอับชื้น	100.0	ผ่าน
- ผิวพื้นบริเวณที่เปียกชื้น ต้องทำจากวัสดุที่เหมาะสม ทำความสะอาดง่ายและไม่ลื่น	100.0	ผ่าน

คะแนนรวมเฉลี่ย 10.96 ± 2.07

จากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมผ่านตามเกณฑ์การประเมินได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์และผลิตภัณฑ์ ด้านการคัดกรองผู้ใช้บริการและด้านอุปกรณ์และเครื่องมือเป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 100 โดยค่าเฉลี่ยที่ 10.96 ± 2.07 สำหรับข้อที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์และต้องมีการปรับปรุงแก้ไขมีดังต่อไปนี้

1. การปฐมพยาบาลเนื่องจากสถานประกอบการสปาส่วนใหญ่ไม่มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น
2. การป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายภายในสถานประกอบการสปาส่วนใหญ่ไม่มีป้ายบอกถึงอันตรายของสารเคมีต่างๆ เมื่อลูกค้ามาใช้บริการ
3. การควบคุมเวลาการใช้อุปกรณ์ในห้องที่บริการสปาไม่มี

นาฬิกาบอกเวลา ส่วนใหญ่จะมีแค่บริเวณชั้นล่างตรงแผนกบริการลูกค้าเท่านั้น 4. ระบบป้องกันภัยฉุกเฉินไม่มีป้ายบอกทางหนีไฟและอุปกรณ์ในการดับเพลิงเบื้องต้น

3.3 ผลเปรียบเทียบเกณฑ์การตรวจประเมินตามแบบตรวจมาตรฐานสถานประกอบการสปา ระหว่างเขตบางรักและวัฒนา กรุงเทพมหานคร

การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์การตรวจประเมินตามแบบตรวจมาตรฐานสถานประกอบการสปา มีผลการวิจัยดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การพิจารณาเกณฑ์การตรวจ สถานบริการสปา ตามมาตรฐาน จำแนกตามพื้นที่เขต บางรักและเขตวัฒนา ตามมาตรฐานความปลอดภัย ในสถานประกอบการ

ตัวแปร	mean	n
ลักษณะโดยทั่วไป เขตบางรัก	9.04±0.99	50
เขตวัฒนา	9.36±0.91	28
ผู้ดำเนินการ เขตบางรัก	5.72±0.57	50
เขตวัฒนา	5.71±0.60	28
ผู้ให้บริการ เขตบางรัก	1.92±0.27	50
เขตวัฒนา	1.93±0.26	28
มาตรฐานการบริการ เขตบางรัก	2.00±0.00	50
เขตวัฒนา	2.00±0.00	28
มาตรฐานความปลอดภัย เขตบางรัก	10.92±2.23	50
เขตวัฒนา	11.04±2.23	28

ผลการสำรวจพบว่า ด้านลักษณะโดยทั่วไป ด้านผู้ดำเนินการ ด้านผู้ให้บริการ ด้านมาตรฐานการบริการ ด้านมาตรฐานและความปลอดภัย ในธุรกิจสปาในเขตที่ศึกษาทั้งสองเขต มีค่าเฉลี่ยของคะแนนไม่ต่างกันในทุกด้านที่ศึกษาและภาพรวม ธุรกิจสปา ค่าเฉลี่ยของคะแนน

มีความแตกต่างกันในด้านดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) ยกเว้นในด้าน มาตรฐานการบริการพบว่าสถานประกอบการทั้งสองลักษณะไม่มีความแตกต่างกัน ($P\text{-value} > 0.05$) และมีคะแนนอยู่ในระดับสูงทั้งคู่

3.4 การประเมินในภาพรวม

ตารางที่ 8 การพิจารณาเกณฑ์การตรวจประเมินสถานบริการสปา ตามมาตรฐาน จำแนกตามสถานบริการสปาที่ผ่านและไม่ผ่านตามมาตรฐานความปลอดภัยในสถานประกอบการ

ตัวแปร	mean	sd	n	df	t-test	p-value	
ลักษณะโดยทั่วไป	ผ่าน	9.604	0.791	43	76	5.301	<0.001
	ไม่ผ่าน	8.600	0.881	35			
ผู้ดำเนินการ	ผ่าน	5.953	0.213	43	76	4.442	<0.001
	ไม่ผ่าน	5.428	0.739	35			
ผู้ให้บริการ	ผ่าน	1.976	0.152	43	76	1.997	<0.001
	ไม่ผ่าน	1.857	0.355	35			
มาตรฐานการบริการ	ผ่าน	2.00	0.000	43	76	8.302	<0.001
	ไม่ผ่าน	2.00	0.000	35			
มาตรฐานความปลอดภัย ผ่าน	ผ่าน	12.329	1.643	43	76	8.302	<0.001
	ไม่ผ่าน	9.285	1.563	35			

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบประเมินคะแนนมาตรฐานความปลอดภัยในสถานประกอบการที่ผ่านและไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสมาคมสปา ผลการศึกษาพบว่าในทุกด้านค่าคะแนนในค่าเฉลี่ยด้านผู้ดำเนินการ ผู้ให้บริการ และมาตรฐานการบริการและมาตรฐานความปลอดภัย มีค่าคะแนนที่แตกต่างกันโดยสถานประกอบการที่ผ่านการประเมินจะสูงกว่าที่ไม่ผ่านการประเมินในทุกประเด็นที่ศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) ดังตารางที่ 8

4. สรุปและเสนอแนะ

4.1 การประเมินมาตรฐานและความปลอดภัยของสถานประกอบการธุรกิจสปาในเขตบางรักและเขตวัฒนา จากการตรวจประเมินสถานประกอบการธุรกิจสปาในเขตบางรักและเขตวัฒนาโดยใช้แบบตรวจสอบมาตรฐานสถานประกอบการสปา พบว่าเป็นสถานบริการในพื้นที่เขตบางรักและวัฒนา 50 และ 28 สถานบริการ ตามลำดับ โดยเป็นสถานบริการที่ผ่านการประเมินมาตรฐานและความปลอดภัยของสถานประกอบการธุรกิจสปา ร้อยละ 56.0 และ ร้อยละ 53.6 ของสถานบริการสปาตามลำดับ

การประเมินมาตรฐานและความปลอดภัยของสถานประกอบการธุรกิจสปาในแต่ละด้านพบว่าลักษณะโดยทั่วไป ผู้ดำเนินการ ผู้ให้บริการ และมาตรฐานการบริการ ไม่ต้อง

ปรับปรุงแก้ไข ยกเว้นมาตรฐานความปลอดภัย ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การปฐมพยาบาล จัดให้มีชุดปฐมพยาบาลไว้ในสถานประกอบการและพร้อมใช้งานตลอดที่มีการให้บริการ
2. การป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย จัดให้มีป้ายข้อความสำหรับสื่อให้ผู้รับบริการได้รับทราบในทุกแห่ง
3. การควบคุมเวลาการใช้อุปกรณ์ มีเครื่องบอกเวลาหรือนาฬิกาที่สามารถมองเห็น อ่านเวลาได้โดยง่ายจากจุดที่กำลังใช้บริการ
4. ระบบป้องกันภัยฉุกเฉิน มีระบบป้องกันอัคคีภัยได้มาตรฐานเป็นไปตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาคารและผังแสดงทางหนีไฟที่มองเห็นชัดเจน

จากผลการเปรียบเทียบเกณฑ์การตรวจสถานบริการสปา ตามมาตรฐาน จำแนกตามพื้นที่เขตบางรักและเขตวัฒนา ตามมาตรฐานความปลอดภัยในสถานประกอบการ ทั้ง 5 ด้าน พบว่าด้านลักษณะโดยทั่วไป ด้านผู้ดำเนินการ ด้านผู้ให้บริการ ด้านมาตรฐานการบริการ ด้านมาตรฐานและความปลอดภัย ธุรกิจสปาในเขตที่ศึกษาทั้งสองเขต มีค่าเฉลี่ยของคะแนน ไม่ต่างกันในทุกด้านที่ศึกษาและภาพรวม

4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

การทำวิจัยการประเมินมาตรฐานและความปลอดภัย จะได้รับการยอมรับในคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้ามีการพัฒนารูปแบบให้ครบองค์ประกอบ ควรศึกษาและให้การสนับสนุนเกี่ยวกับเรื่องมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยให้มีความน่าเชื่อถือต่อสถานประกอบการสปามากขึ้น

5.บรรณานุกรม

- [1] กุลวรรณ โสติกกุล. 2550. พฤติกรรมการเลือกใช้บริการสปาของผู้บริโภควัยทำงานในเขตเทศบาล นครลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยอินเตอร์เทคนิคลำปาง.
- [2] กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 2555. ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ. <http://www.yesspathailand.com>. 20 มิถุนายน.
- [3] กรมส่งเสริมบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. 2550. สปา. <http://www.thaigov.go.th>. 10 มิถุนายน.
- [4] Richard, L.V. 1984. **National Survey on Outbreaks Associated with Whirlpool Spas.** (online). <http://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.74.7.725>. 10 December.
- [5] ภคิน รักแต่งาม. 2548. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสปาในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่. <http://localinfo.tsu.ac.th/jspui/handle/123456789/324>. 10 มิถุนายน.
- [6] ณรงค์ จารุสวัสดิ์. 2547. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของธุรกิจบริการสปาแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [7] ปวรรณา อัจฉริยบุตร. 2549. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจสปาในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่. <http://research.trf.or.th/node/1472>. 10 มิถุนายน.
- [8] สมาคมสปาไทย. 2553. แบบประเมินมาตรฐานและความปลอดภัยของสปา. <http://www.thaispa.go.th/download.aspx>. 18 ธันวาคม.